

Al davant d'una gran ona

Taula rodona sobre el llibre digital

Eduard Ramírez. Periodista

Enfront del rum-rum insistent al voltant del llibre digital, el nostre sector editorial pren consciència de la necessitat d'adaptació als canvis. Com el debat fonamenta els criteris, a València s'aplegaren representants dels diferents agents implicats en els llibres infantils i juvenils. Il·lustradors com ara Paco Giménez i Ajubel, recentment premiat a la Fira de Bolonya, les llibreteres Glòria Mañas i Virgínia Sena, la professora universitària Gemma Lluch, i Rosa Serrano de Tàndem Edicions, Joan Carles Girbés de Bromera, i Manel Romero de l'Associació d'Editors del País Valencià.

Un degoteig de notícies anuncien la irrupció del llibre digital en les nostres vides. Fa anys que es deia, però sembla que el 2009 es farà popular, perquè mai abans no n'havien aparegut dades tan concretes i insistents. Tot i així, llevat de la imminència d'aquesta revolució digital, es multipliquen els dubtes. Potser la major coincidència siga la consciència que, com diu l'assessor i promotor tecnològic Stewart Brand: «Una vegada comença a rodar una nova tecnologia, si no ets part de la piconadora, ets part de la carretera.»

Per obrir el debat, Manel Romero, secretari de l'Associació d'Editors del País Valencià (AEPV), planteja tres qüestions que delimiten el futur incert del sector: «Hi haurà substitució del llibre tradicional pel digital? Potser és massa radical, sobretot si volem posar-hi terminis. D'altra banda, està per definir el nou model de negoci editorial: què, qui i com pagarà el funcionament del sector? I en relació amb tot l'anterior, la importància dels avenços tecnològics i de l'alfabetització informàtica per a l'evolució dels hàbits lectors.» Glòria Mañas, presidenta del Gremi de Llibreters de València,

és escèptica respecte a la desaparició del llibre tradicional i opta per la convivència, perquè «els nostres clients actuals no volen renunciar a les sensacions produïdes pel paper imprès, i més en el cas de les il·lustracions. La gent jove que creixerà amb això potser serà diferent». Al seu torn, Joan Carles Girbés, cap de publicacions de Bromera, veu la inflexió futura en «el moment que el llibre digital evolucione i vaja més enllà de la imitació del llibre de paper, quan aportarà una nova experiència lectora gràcies a la conjunció d'elements audiovisuals».

A partir d'aquestes posicions bàsiques accedim a altres matisos, com el que indica la directora de Tàndem Edicions, Rosa Serrano. Ella reconeix, per les mostres d'animació de textos, que l'evolució del llibre infantil és evident, però «com a objecte de relació familiar, avui encara té una barrera en la fredor dels suports electrònics, per això crec que l'àlbum il·lustrat té una llarga vida per davant. A condició que encertem a emprar les tecnologies de difusió, les xarxes socials, i augmentem la connexió amb les llibreries». Per a la professora de la Universitat de València, Gemma Lluch, també la convi-

vència marcarà el futur: «La tria que farem dependrà del lector, del tipus de lectura que realitzi i del moment. El format paper és popular des del segle XVIII, ha durat molt però no vol dir que dure sempre.» Hom calcula que el llibre electrònic ocuparà el 50 % del negoci en deu anys, tot i que la seua introducció tindrà usos preferents, «serà més ràpida en la literatura consumida mentre es viatja, o en àmbits com les publicacions tècniques i les guies de viatge, per la capacitat d'actualització, la interactivitat, l'economia i la comoditat», apunta Lluch.

Autonomia dels il·lustradors

Entre els il·lustradors presents, les facilitats que dona Internet són la clau per a Ajubel, ja que «ofereixen l'oportunitat de col·laborar, experimentar i guanyar una posició més autònoma. Si fins ara érem subsidiaris del text i de les editorials, ara l'il·lustrador pot esdevenir el seu propi editor». Romero introdueix el dubte de si «té sentit acumular totes les tasques o més aviat s'imposa l'especialització». «Al final hi haurà quatre casos que s'ho faran tot, però la

majoria acabarà agrupant-se o col·laborant en un segell que farà les tasques de l'editor. Ara bé, d'un editor diferent als actuals», respon Paco Giménez, que tanmateix avisa dels nous camins que obri la tecnologia: «Pot arribar una nova indústria de l'obra gràfica, la manera de relacionar-se econòmicament també serà diferent. L'il·lustrador guanyarà terreny, fins i tot, veurem qui contracta qui.»

Ajubel comparteix l'optimisme del seu col·lega: «El futur se'ns presenta molt favorable. Per a nosaltres és una revolució perquè el text i la il·lustració han fet rica la indústria però no a nosaltres, que ens sentim explotats. Ara podem fer un pas més per controlar el nostre treball.» Però aquestes expectatives exigeixen preparar-se per a la gestió d'uns recursos tecnològics encara poc estables: «Em preocupa la mostra final del treball, que segons el tipus de pantalla i de suport pot resultar molt diferent», diu Giménez. També l'ofici guanyarà complexitat, «ens caldrà una visió professional més àmplia, fer feines que abans feien altres, no per guanyar més sinó per mantenir-nos». Cal prendre la iniciativa en l'adaptació, perquè Giménez creu que és «un moment crucial

per a la professió, tenim eines poderoses que no sabem com faran via, però no podem quedar-nos de braços creuats. És un canvi total». Per tant, s'imposa una actitud proactiva i dinàmica, «si no reaccionem a temps de manera col·lectiva, a partir de les associacions, no podrem aprofitar les noves avinenteses».

Opcions de reciclatge

«Arriben avisos d'una ona gegant que no se sap què arrossegirà», diu Ajubel, amb una imatge de la magnitud de les transformacions esperades, i esmenta altres factors d'incertesa actuals: «El mitjà ja està inventat, és Internet, que permet fer xarxa i multiplicar els avanços fragmentaris que pot aconseguir un individu. Hi veurem moviments vertiginosos que ens sorprendran. Però ara s'hi uneix una crisi econòmica que afecta tot el món i qüestiona les previsions de futur. Potser acabe amb el llibre tradicional, però també pot ser que afecte més altres indústries.» Segons l'Anuari SM, la literatura infantil i juvenil no ha patit encara els efectes de la crisi, ja que l'any 2008 n'augmentaren les

vendes un 13,9 %. Una altra dada a destacar és que entre les motivacions per comprar un llibre, Internet ja ocupa un 10,7 %.

Però els temes encara per definir són importants i diversos. Per exemple, Manel Romero apunta que «cada vegada més, hi ha continguts digitals assimilables als llibres. Caldrà estudiar el comportament dels lectors, i els editors hauran de saber oferir el valor afegit que justifique que paguen pels nous continguts». Girbés alerta del perill de les descàrregues d'Internet de literatura juvenil recomanada a l'escola, un àmbit molt sensible a la supervivència de les editorials. Cap protecció no és definitivament segura en un entorn de coneixement compartit. La innovació i l'adaptació són les respostes per evitar trasbalsos brutals com els patits pel cinema, la música i la premsa, que han demostrat com és d'inútil resistir-se a les possibilitats d'unes tecnologies a preu popular.

Mentrestant Gemma Lluch afirma que «totes les indústries han subestimat la capacitat transformadora de la tecnologia. Cal avançar-se». I distingeix dues menes de reptes per al replantejament editorial, «l'econòmic, de redistribució del sector i redefinició de tasques», i un altre debat intel·lectual, «com es crea una obra per a un suport que no és estàtic ni lineal, en un mitjà interactiu com Internet?». Romero hi insisteix quan planteja què passarà amb la literatura juvenil, «un producte amb animacions flash que permeten una experiència que emula la lectura d'un llibre, però amb l'afegit audiovisual dinàmic, com l'anomenarem?, pel·lícula, videojoc, o exigirem que es diga llibre?». És difícil preveure les noves concepcions i usos afavorits per la tecnologia, perquè probablement entrem en una època marcada per canvis constants.

Per a l'adaptació, Lluch reclama el compromís de les administracions: «Com canvia el paper de les llibreries? Cal tornar-lo a pensar, cercant

tipus d'oci molt plurals i complementaris, amb suport econòmic de les administracions. Aquestes han de pagar per pensar, per promoure la reflexió i redefinir el paper dels intermediaris culturals.» Rosa Serrano assenteix i comenta que això «suposa posar en valor el llibre». Per rematar que «en aquest país vivim d'iniciatives fragmentàries, sense programes amb garanties i calendari. Necessitem un dinamisme que comence per reunir una sèrie de persones amb coneixement del sector i la incidència de la lectura, que pensen i dissenyen, amb realisme, que fem amb el que tenim ara i amb els nous formats que estan per vindre i consolidar-se». Perquè la via de la integració de funcionalitats obri múltiples possibilitats, més de les que ara com ara podem imaginar. Però això, al capdavant, resulta coherent amb la literatura, que sempre ha estat un estímul de la imaginació inabastable.

«La il·lustració digital fa l'aprenentatge més atractiu»

Rafael Broseta deixà la feina de maqueta-dor en una editorial per fer-se il·lustrador per lliure. Fa tres anys col·labora en cursos de formació interactiva amb pedagogs, i això el decidí a formar-s'hi.

–Quin és el projecte que t'ocupa actualment?

–He realitzat un projecte per a Santillana sobre com transformar el contingut d'un llibre de text a un llibre digital. Descobrim en la pràctica la novetat de com contar-ho i els avantatges respecte al llibre tradicional.

–Quins n'hi ha, d'avantatges educatius?

–Un de principal és l'animació, l'alumne no ha d'imaginar la realitat a partir de dibuixos estàtics. Gràcies a ella pot formar-se'n una idea més precisa. Un altre és l'autocorrecció, ja que mitjançant la interactivitat pot descobrir el resultat, sense límit de proves ni d'ús. I el suport de l'àudio. Tot plegat ho fa diferent a l'hora d'aprendre, més atractiu, divertit.

–Quin procés de creació de les animacions segueixes?

–El projecte comença per fer un guió, que és clau perquè després no hi ha tornada enrere.

Dibuixem a mà, les il·lustracions i les animacions, enregistrem l'àudio, triem la música, muntem tots els elements amb el programa flash, i programem els jocs.

–L'animació digital suposa un canvi de concepte, respecte de les imatges esquemàtiques dels llibres tradicionals?

–Ací hi ha un tema interessant, perquè l'autor de contingut tradicional desconeix aquesta eina i les seues possibilitats. No sé qui se'n farà càrrec en una editorial... Per a mi és vital com expliques les coses, en la mostra que he fet el contingut era d'un llibre de coneixement del medi. I gràcies al meu company Vicente Montalbán, expert en guions i en el programa flash, vam poder disposar de les opcions més adients al projecte.

–Penses que el llibre digital s'imposarà? Quins canvis hi haurà en el mercat editorial, sobretot per a l'il·lustrador?

–En el moment que en el mercat s'imposa el tipus de pantalla digital estàndard, serà més ràpid, ara com ara pot funcionar per l'Internet. Expectatives en l'ofici d'il·lustrador digital, totes. Però el llibre tradicional no desapareix, de moment.